

ÜRÜN RAPORU

KAYISI

2017

T.C.
GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI
TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ

TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ
TEPGE

ÜRÜN RAPORU
KAYISI
2017

Hazırlayan
Mine HASDEMİR
Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü
mine.hasdemir@tarim.gov.tr

TEPGE YAYIN NO: 297
ISBN: 978-605-2207-02-4

© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır.

Nisan: 2018

İletişim:

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
Araştırma ve Teknoloji Geliştirme Kampüsü
Gayrettepe Mah. Fatih Sultan Mehmet Bulvarı 06170
Yenimahalle/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833

Faks: 0312 287 5854

TEPGE'nin izni olmaksızın basılamaz, basılı veya elektronik materyal olarak çoğaltılamaz ve/veya dağıtılamaz.

Kaynak gösterilmek şartı ile alıntı yapılabilir.

İÇİNDEKİLER

1.GİRİŞ	1
2.DÜNYADA DURUM.....	2
2.1 Kayısı Ekim Alanı	2
2.2.Dünya Kayısı Üretimi.....	3
2.3 Dünya Kayısı Verimi.....	5
2.4 Fiyatlar	5
2.5 Tüketim.....	6
2.6 Dış ticaret.....	6
2.6.1 İhracat	6
2.6.2 İthalat	8
3. TÜRKİYE'DE DURUM.....	10
3.1 Türkiye'de Kayısı Ağaç Sayısı ve Üretimi.....	10
3.2 Tüketim.....	13
3.3 Fiyatlar.....	14
3.4 Dış Ticaret	15
3.4.1 İhracat	15
3.4.2 İthalat	17
4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	20

TABLolar

Tablo 1.Dünya Kayısı Ekim Alanı	2
Tablo 2.Dünya Kayısı Üretimi	3
Tablo 3.Dünya Kayısı Verimi (kg/ha).....	5
Tablo 4.Dünya Önemli Üretici Ülkelerin Üretici Fiyatları	6
Tablo 5.Dünya Yaş Kayısı İhracatı	7
Tablo 6.Dünya Kuru Kayısı İhracatı	8
Tablo 7.Dünya Taze Kayısı İthalatı	9
Tablo 8.Türkiye Kayısı ve Zerdali Ağaç Sayısı, Üretim ve Verimi.....	11
Tablo 9.Türkiye'nin İllere Göre Taze Kayısı Alanı, Üretimi ve Verimi	12
Tablo 10.Türkiye Kayısı Tüketim Miktarı ve Yeterlilik Derecesi.....	13
Tablo 11.Türkiye İllere Göre Ağaç Sayısı, Kayısı Alanı, Verim ve Üretim Miktarı.....	22
Tablo 12.Türkiye Ülkelere Göre Taze Kayısı İhracatı	23
Tablo 13.Türkiye Ülkelere Göre Taze Kayısı İthalatı.....	24
Tablo 14 Türkiye Ülkelere Göre Kuru Kayısı İhracatı	25
Tablo 15.Türkiye Ülkelere Göre Kuru Kayısı İthalatı	26

ŞEKİLLER

Şekil 1.Dünya Kayısı Alanlarının Ülkelere Göre Dağılımı	2
Şekil 2.Dünya Kayısı Ekim Alanı	3
Şekil 3.Dünya Kayısı Üretimi	4
Şekil 4.Dünya Kayısı Üretiminin Önemli Ülkelere Göre Dağılımı	4
Şekil 5 Dünya Taze Kayısı İhracatı.....	7
Şekil 6 Dünya Taze Kayısı İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı.....	7
Şekil 7.Dünya Kuru Kayısı İhracatı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 8.Dünya Kuru Kayısı İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı	8
Şekil 9.Dünya Taze Kayısı İthalatı	9
Şekil 10.Dünya Taze Kayısı İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı	9
Şekil 11.Türkiye Kayısı Ağaç Sayısı	11
Şekil 12.Türkiye Kayısı Üretimi	11
Şekil 13.Türkiye İllere Göre Kayısı Üretim Miktarı	12
Şekil 14.Türkiye Kayısı Üretici, Tüketici ve Borsa Fiyatları.....	14
Şekil 15.Türkiye Yıllara Göre Taze Kayısı İhracatı	15
Şekil 16.Türkiye'nin Ülkelere Göre Taze Kayısı İhracatı	15
Şekil 17.Türkiye Yıllara Göre Taze Kayısı İhracatı	16
Şekil 18.Türkiye'nin Ülkelere Göre Kuru Kayısı İhracat	17
Şekil 19.Türkiye Yıllara Göre Taze Kayısı ithalatı.....	18
Şekil 20.Türkiye'nin Ülkelere Göre Taze Kayısı İthalatı	18
Şekil 21.Türkiye Yıllara Göre Kuru Kayısı İthalatı	19
Şekil 22.Türkiye'nin Ülkelere Göre Kuru Kayısı İthalatı	19

1.GİRİŞ

Günümüzde, kayısının Orta Asya'dan Batı'ya yayılışı konusunda farklı görüşler vardır. Birçok uzman, kayısının Anadolu'ya Büyük İskender'in Asya Seferleri sırasında getirildiğini ileri sürer. Bu görüşe göre; Makedonya Kralı Büyük İskender, ordusuyla birlikte M.Ö. 334 yılında başlattığı ünlü Asya Seferleri sırasında İran ve Transkafkaslar yoluyla Anadolu'ya getirilmiştir. Bazı kaynaklarda kayısı orijin merkezlerinden Batı'ya İpek Tüccarları tarafından yayılmıştır. Avrupa, Uzakdoğu'nun meşhur ipek ve baharatları ile tanışınca bu ürünlere büyük talep doğmuştur. M.Ö. II. yüzyılda, Çin'in Xian şehrinden başlayarak Türkistan, Afganistan, İran üzerinden Anadolu'ya ulaşan İpek Yolu, Anadolu' nun çeşitli şehirlerinden geçerek Roma'da sona ermektedir. Ticari ve askeri açıdan yaklaşık on yedi yüzyıl önemini koruyan bu yol, Avrupa'nın Uzakdoğu ile tek bağlantısı olmuştur. (Bailey ve Hough 1979, Layne ve ark. 1996, Faust ve ark1998).

Üçüncü ve son görüşe göre, kayısının yayılışında Yakın Doğu'da görev yapan Romalı askerler, ilk defa gördükleri kayısıyı, beraberinde götürerek kayısının yayılmasını sağlamışlardır(GTHB,2014)

Dünyada yetiştiriciliği yapılan kayısıların büyük çoğunluğu *Prunus armeniaca* L. türüne aittir. Orta Asya, Afganistan, Keşmir, İran, Türkiye ve Trans-Kafkasya'da tohumdan yetiştirilen fidanlarla tesis edilmiş kayısı bahçeleri geniş alana yayılmış olup bu bölgelerde çok değerli gen kaynakları mevcuttur. (<https://bitkitohum.com>)

Dünya Gıda Örgütü (FAO) verilerine göre 2016 yılında yaklaşık 568 bin hektar alanda 3,9 milyon ton kayısı üretimi gerçekleşmiştir. Türkiye dünyada hem üretim alanında hem de üretim miktarında birinci sıradadır.

Türkiye'de yetiştirilen kayısının büyük bir çoğunluğu kuru kayısı olarak ihraç edilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumunun(TÜİK) verilerine göre 2017 yılında 1007 ton kayısı üretimi ile son yılların en yüksek üretimi gerçekleşmiştir.

Bu raporda dünyada ve Türkiye'de kayısı üretimindeki gelişmeler ve sebepleri ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

2.DÜNYADA DURUM

2.1 Kayısı Ekim Alanı

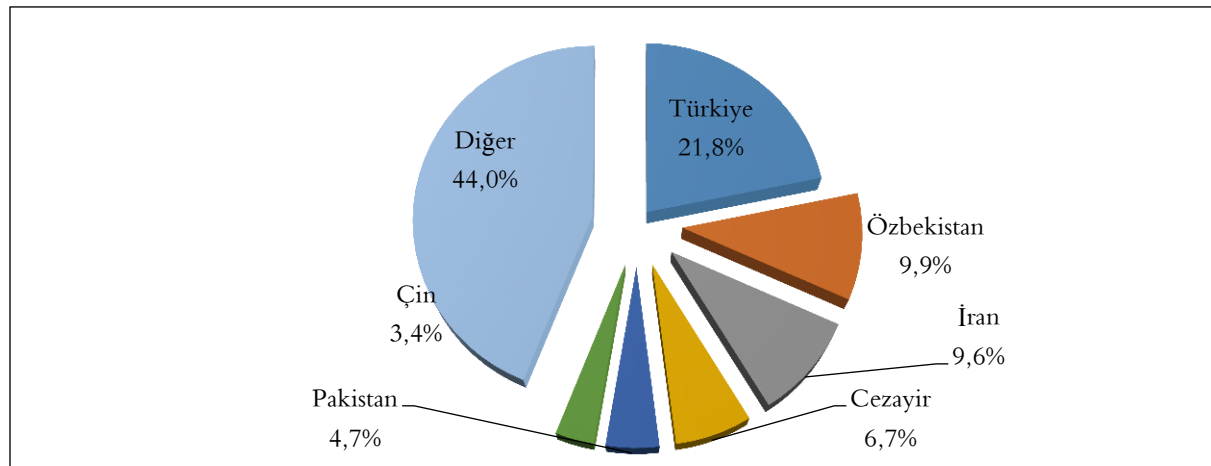
Kayısının anavatanı, Türkistan'dan Batı Çin'e kadar uzanmaktadır. Kayısı, coğrafik olarak dünyanın hemen hemen her yerine dağılmış olsa da daha çok Akdeniz'e yakın olan ülkelerde, Avrupa, Orta Asya, Amerika ve Afrika kıtalarında yetiştirilmektedir.(Anonim, 2016). Dünya Tarım Örgütü (FAO) 2016 yılı verilerine göre dünyada 568 bin ha alanda kayısı üretimi yapılmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1.Dünya Kayısı Ekim Alanı(ha)

	2012	2013	2014	2015	2016
Türkiye	114.052	115.613	117.907	123.176	123.805
Özbekistan	42.300	46.511	50.250	53.473	56.206
İran	35.461	53.205	53.624	54.500	54.392
Cezayir	47.376	46.893	38.590	38.857	38.239
Pakistan	27.536	28.578	26.950	25.746	26.461
Çin (Anakara)	16.289	17.019	17.750	18.485	19.225
İtalya	19.186	18.999	19.093	18.718	18.917
İspanya	18.542	20.300	18.451	18.822	18.353
Japonya	16.400	16.200	16.200	15.900	15.600
Suriye	13.801	13.780	13.783	13.279	14.656
Diğer	181.379	181.826	182.059	182.786	182.160
Toplam	532.322	558.924	554.657	563.742	568.014

Kaynak: FAO,2018.

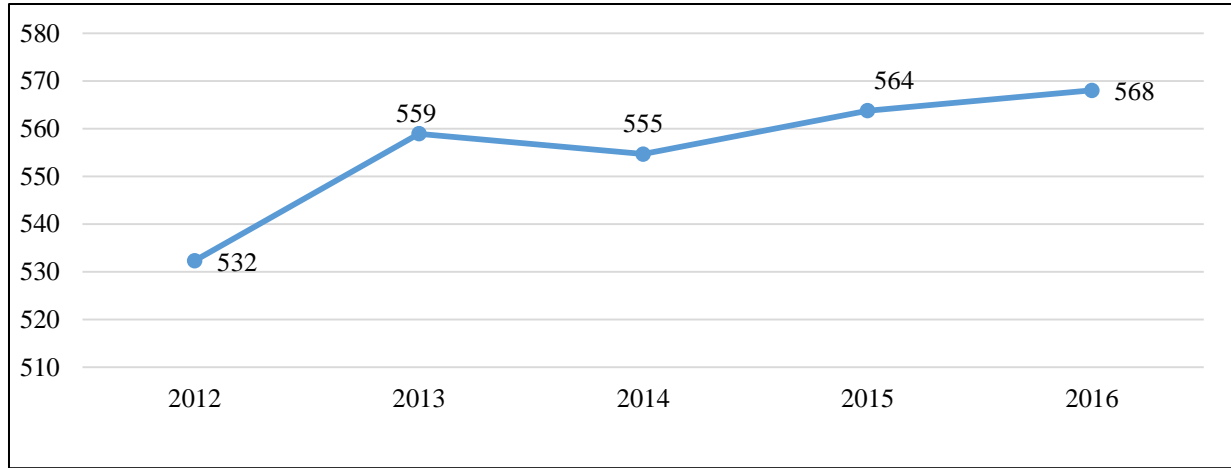
Dünya toplam kayısı üretim alanının %21,8'i Türkiye'de bulunmakta olup Türkiye'yi %9,9 ile Özbekistan, %9,6 ile İran ve %6,7 ile Cezayir takip etmektedir(Şekil 1)

Şekil 1.Dünya Kayısı Alanlarının Ükelere Göre Dağılımı (2016)

Son beş yıllık dönem incelendiğinde üretim alanında %6,7'lik artış yaşanırken en yüksek artış %53,4 ile İran'da gerçekleşmiştir.

Şekil 2. Dünya Kayısı Ekim Alanı (bin ha)

2.2. Dünya Kayısı Üretimi

Kayısı dünyada ekonomik olarak yetiştiriciliği yapılan bir meyve türüdür. Değişik iklim koşullarında yetişen çok sayıda kayısı tür ve çeşidine rağmen dünya yaş kayısı üretimi hala çok düşük miktardadır. (GTHB, 2014). Kayısı derin, iyi geçiren, iyi havalandırılan, sıcak ve besin maddelerince zengin; kumlu, tınlı, humuslu topraklarda. 8-10 metreye kadar boylanabilir bir meyve türüdür. Yazları sıcak kışları soğuk iklimlerde yetişen kayısı taze olarak tüketilebildiği gibi kurutulmuş ve meyve suyu olarak da tüketilebilen bir meyve türüdür.

Akdeniz ülkeleri ve Avrupa'da yoğun olarak kayısı üretimi yapılmakta olup Özbekistan, İran, Cezayir ve Pakistan'da da önemli miktarda kayısı üretimi gerçekleştirilmektedir.

Tablo 2. Dünya Kayısı Üretimi (bin ton)

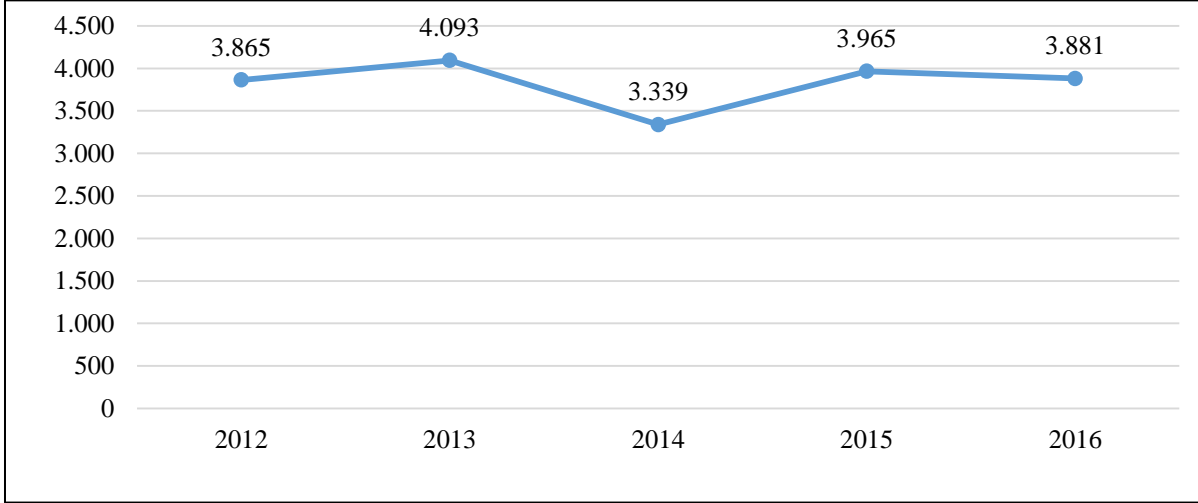
Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016
Türkiye	760	780	278	696	730
Özbekistan	426	480	547	606	662
İran	310	380	242	252	306
Cezayir	269	320	217	293	257
İtalya	247	198	223	218	237
Pakistan	178	178	171	173	178
İspanya	118	132	136	154	125
Fransa	175	127	176	159	111
Mısır	99	92	98	95	102
Japonya	90	124	111	98	93
Diğer	1.192	1.282	1.141	1.222	1.080
Toplam	3.865	4.093	3.339	3.965	3.881

Kaynak: FAO, 2018.

FAO verilerine göre 2016 yılında 3,8 milyon ton taze kayısı üretimi gerçekleşmiştir. Dünya kayısı üretimi yıllara göre artış göstermekle birlikte son beş yıllık dönemde de %0,4'lük bir artış göstermiştir. (Tablo 2). Dünya toplam kayısı üretiminin %18,8'ini gerçekleştiren Türkiye 730 bin ton ile ilk sırada yer almaktadır. Üretimin %17,1'ini gerçekleştiren Özbekistan 662

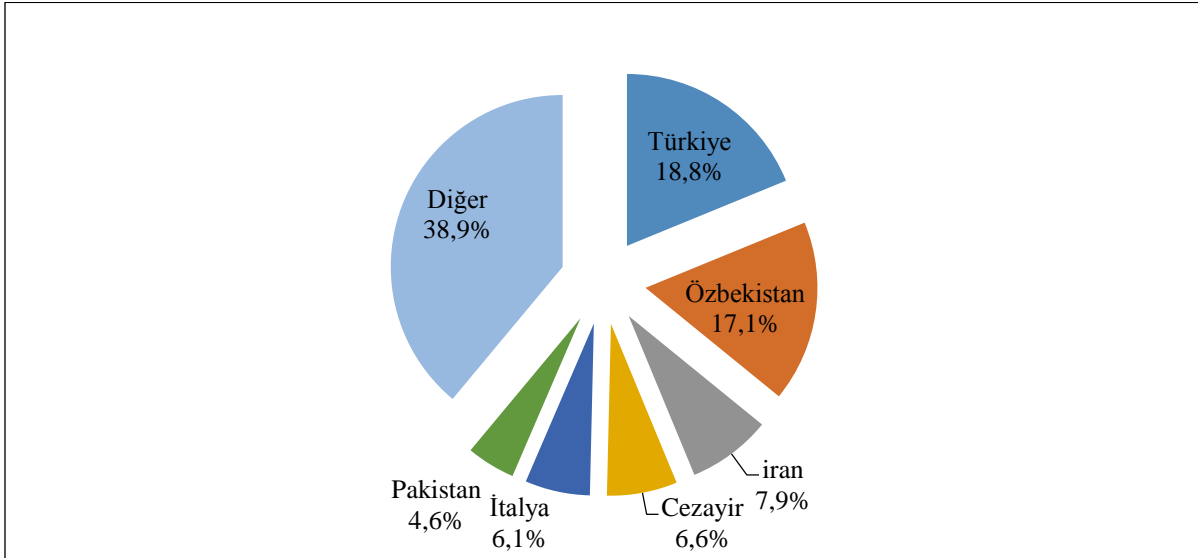
bin ton ile ikinci sırada, %7,9'unu gerçekleştiren İran 306 bin ton ile üçüncü sırada yer almaktadır. Dünyada kayısı üretiminde 2012-2016 yılları arasında en fazla artış %55,4 ile Özbekistan tarafından gerçekleştirilmiştir.

Kayısı üretimini etkileyen en önemli iklim faktörü ilkbahar geç donlarıdır. İlkbahar geç donları nedeniyle kayısı üretiminde yıllar itibariyle dalgalanmalar yaşanmaktadır. 2014 yılında Türkiye'de yaşanan ilkbahar geç donları nedeniyle üretimde bir önceki yıla göre %64,3'lük bir üretim kaybı yaşanmıştır. Aynı şekilde İran'da ise %36,4 oranında üretim düşüşü söz konusu olmuştur.

Şekil 3. Dünya Kayısı Üretimi (bin ton)

Dünya üretiminde önemli paya sahip olan Türkiye ve İran'da 2014 yılında yaşanan düşüş toplam üretimde %18,4 oranında bir azalmaya neden olmuştur (Şekil 3).

Şekil 4. Dünya Kayısı Üretiminin Önemli Ülkelere Göre Dağılımı (2016)

2.3 Dünya Kayısı Verimi

FAO 2016 yılı verilerine göre; önemli kayısı üreticisi ülkeler içinde en yüksek verime sahip ülke Mısır iken ikinci sırada İtalya üçüncü sırada Özbekistan yer almaktadır. Türkiye ise bu ülkeler içerisinde 5.896kg/ha verim ile dokuzuncu sırada yer almaktadır (Tablo 3). Ayrıca dünya kayısı ortalama verimi dikkate alındığında ilk üç ülke ortalama verimin yaklaşık iki katı verime sahip iken Türkiye dünya ortalama veriminin altında kalmaktadır

Tablo 3. Dünya Kayısı Verimi (kg/ha)

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Mısır	15.470	16.121	14.600	15.467	15.675	15.314
İtalya	13.429	12.882	10.437	11.663	11.624	12.530
Özbekistan	9.777	10.071	10.320	10.886	11.333	11.780
Fransa	11.203	13.751	10.443	14.398	13.266	9.337
İspanya	4.639	6.370	6.493	7.395	8.164	6.829
Cezayir	5.812	5.685	6.819	5.622	7.553	6.715
Pakistan	6.392	6.482	6.216	6.327	6.717	6.714
Japonya	6.440	5.488	7.636	6.877	6.157	5.942
Türkiye	5.800	6.664	6.747	2.360	5.651	5.896
İran	8.524	8.739	7.143	4.505	4.624	5.628
Dünya	7.119	7.261	7.323	6.020	7.034	6.833

Kaynak: FAO,2018.

2.4 Fiyatlar

Tarımsal ürün fiyatları tarım dışı sektörlerin ürünlerinin fiyatlarından, yıldan yıla ve hatta mevsimlere göre çok büyük dalgalanmalar göstermesi özelliğiyle ayrılırlar. Tarımsal ürün fiyatlarında görülen bu dalgalanmalar, bu ürünlerin arzında ya da talebinde artış ya da azalışlarından kaynaklanmaktadır. Tarımsal ürünlerin arz ve talep esnekliğinin düşük olması bu ürünlerin arzında ya da talebinde artış ya da azalış şeklindeki küçük bir değişme, bu ürünlerin fiyatlarında büyük dalgalanmaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Dinler, 2000).

Kayısı ürününün fiyat oluşumunda en önemli etken arz miktarıdır. Özellikle taze olarak piyasaya arz edilen kayısı, üretimin yüksek olduğu dönemde düşük üretimin düşük olduğu dönemde ise yüksek fiyata satılmaktadır.

Dünya yaş kayısı üretici fiyatları incelendiğinde, 2016 yılında Japonya'da kilogram fiyatının 2,64 \$/kg ile dünyadaki en yüksek üretici fiyatına sahip iken Fransa 1,74\$/kg ile ikinci sırada yer almaktadır. En büyük kayısı üreticisi olan Türkiye'de ise 0,76\$/kg'dır (Tablo 4).

Tablo 4.Dünya Önemli Üretici Ülkelerin Üretici Fiyatları (\$/kg)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Japonya	3,72	4,51	1,88	1,82	1,68	2,64
Fransa	1,69	1,31	1,92	1,36	1,36	1,74
İran	1,09	1,37	1,50	2,03	1,24	0,98
İspanya	1,04	0,92	1,06	0,93	0,89	0,96
Türkiye	1,01	0,67	0,62	1,02	0,96	0,76
Cezayir	0,69	0,69	0,70	0,72	0,48	-
İtalya	0,68	0,71	0,85	0,74	0,66	-
Pakistan	0,44	0,40	0,41	0,44	0,43	-
Mısır	0,63	0,63	0,56	0,54	0,50	-

Kaynak: FAO,2018.

2.5 Tüketim

Dünya’da üretilen kayısının önemli bir bölümü sofralık olarak tüketilmektedir. Ancak kayısıda hasat döneminin kısa olması ve taze kayısının çabuk bozulması nedeni ile kayısı daha çok kurutulularak veya işlenerek değerlendirilmektedir. Kayısı dondurularak, konserve yapılarak, pulpu, nektarı çıkarılarak reçel, marmelat, jöle ve krema yapılarak şekerleme, likör, pasta, yoğurt ve dondurma sanayinde kullanılmaktadır. Kayısı çekirdeklerinden tatlı olanları çerez olarak tüketilmekte, acı olanları ise kozmetik sanayinde hammadde olarak değerlendirilmektedir (Anonim, 2018a).

Ülkelere göre değişmekle birlikte, yıllık kişi başı taze kayısı tüketimi 0,6 kg ile 2 kg arasında değişmektedir (TZOB, 2004). Kayısıda bulunan beta-karoten, A vitaminin ön maddesi olup, bu da sağlık açısından büyük önem arz etmektedir. Kuru kayısının 100 gramı 238 kalori, 7.420 ünite A vitamini içermekle birlikte potasyum ve demirce de zengin olup, anemi tedavisinde önem taşıdığı bilinmektedir (Anonim, 2018b).

2.6 Dış ticaret

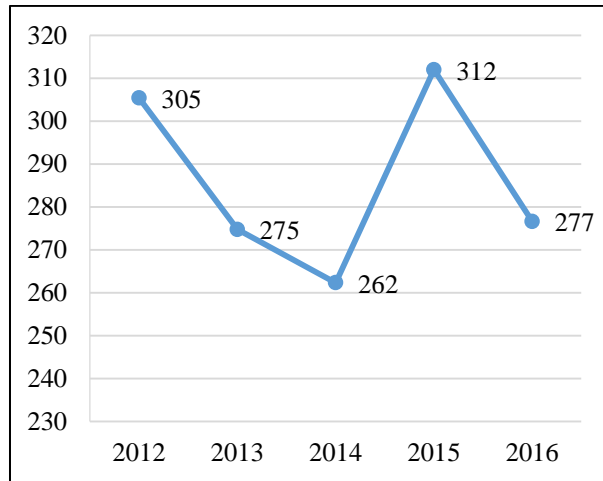
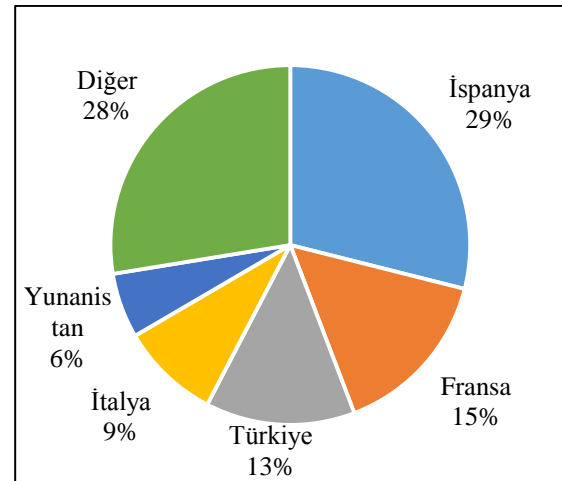
2.6.1 İhracat

Dünya taze kayısı üretiminin ancak %7,13’ü ihracata konu olmaktadır. 2016 yılı itibariyle dünya kayısı ihracatı bir önceki yıla göre %11,3 azalış göstererek 276.590 ton olarak gerçekleşmiştir. Son beş yıllık dönem içerisinde en yüksek ihracat 2015 yılında gerçekleşmiştir. 2015 yılındaki ihracat miktarı 311.954 ton olup, aynı dönemde İspanya ihracat miktarı artarken diğer ihracatçı ülkelerin payı azalmıştır (Tablo 5).

Tablo 5.Dünya Yaş Kayısı İhracatı (ton)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016
İspanya	42.135	61.764	56.765	79.842	80.011
Fransa	58.667	45.335	64.201	53.102	42.255
Türkiye	56.202	41.543	26.692	55.337	37.166
İtalya	31.441	15.643	25.329	24.551	24.724
Yunanistan	25.883	15.945	16.956	10.013	16.190
ABD	7.647	7.966	6.989	5.689	8.436
Ürdün	3.537	5.020	4.032	6.344	5.875
Moldova Cumhuriyeti	2.456	5.781	1.420	3.441	5.781
Hollanda	4.958	4.811	6.146	4.277	4.795
Güney Afrika	5.822	3.701	4.328	3.467	4.527
Diğer	66.627	67.235	49.444	65.889	46.831
Toplam	305.375	274.743	262.302	311.954	276.590

Kaynak: Comtrade,2018.

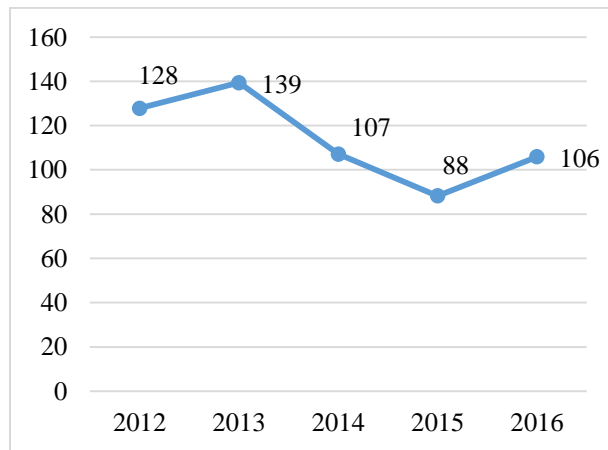
Şekil 5.Dünya Taze Kayısı İhracatı (bin ton)**Şekil 6.Dünya Taze Kayısı İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (2016)**

Birleşmiş milletler uluslararası ticaret istatistiklerine göre; son beş yıllık dönemde %17,1'lik düşüş meydana gelmiş ve 2016 yılında 105.913 ton kuru kayısı ihracatı gerçekleştirilmiştir. Dünya kuru kayısı ihracatında söz sahibi olan Türkiye 2016 yılında yaklaşık 78.755 tonluk ihracatla toplam dünya kuru kayısı ihracatının %74,4'ünü gerçekleştirmiştir (Tablo 6). Türkiye'yi toplam ihracattaki %8,6'lık payı ile Myanmar takip etmektedir.

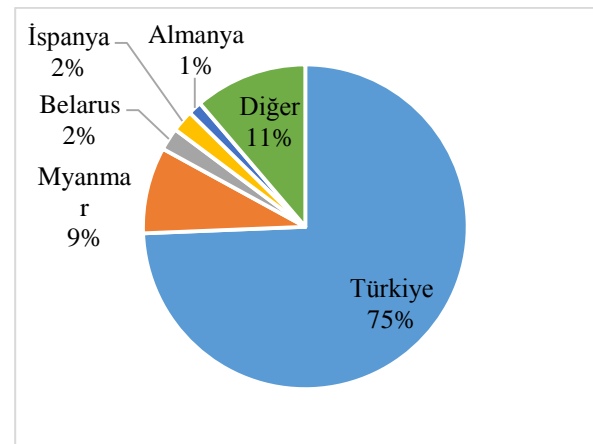
Tablo 6.Dünya Kuru Kayısı İhracatı (ton)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016
Türkiye	101.550	112.429	77.850	65.267	78.755
Myanmar	0	0	612	644	9.123
Belarus	19	216	282	202	2.378
İspanya	1.031	1.681	2.360	2.322	2.311
Almanya	1.957	2.666	2.431	1.529	1.434
ABD	1.731	1.627	1.775	1.189	1.532
Çin	235	101	1.062	2.698	1.348
Fransa	1.381	1.675	1.423	1.236	1.159
Hollanda	1.320	1.247	2.958	1.237	1.155
Güney Afrika	1.077	1.236	1.075	954	1.029
Diğer	17.478	16.512	15.319	10.948	5.691
Toplam	127.779	139.390	107.146	88.225	105.913

Kaynak: Comtrade,2018.

Şekil 7.Dünya Kuru Kayısı İhracatı (bin ton)

Şekil 8.Dünya Kuru Kayısı İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı (2016)

2.6.2 İthalat

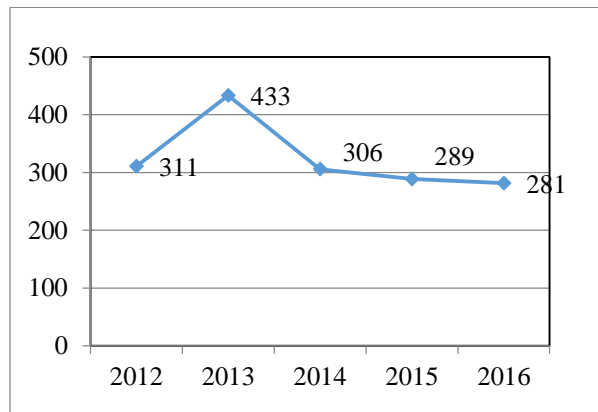
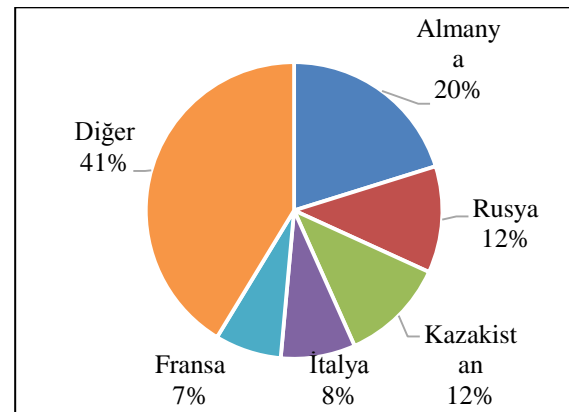
Dünya taze kayısı ithalatında yıllar itibariyle genel olarak bir düşüş söz konusudur. Son beş yıllık dönemde en yüksek ithalat 2013 yılında gerçekleştirilmiştir. Dünya taze kayısı ithalatı 2016 yılında bir önceki yıla göre %2,5 oranında azalışla 281.472 ton olmuştur.(Tablo 7).

Tablo 7.Dünya Taze Kayısı İthalatı(ton)

	2012	2013	2014	2015	2016
Almanya	56.773	57.201	60.812	59.615	56.810
Rusya federasyonu	67.198	68.259	36.799	43.203	32.736
Kazakistan	25.711	58.015	37.447	7.965	32.370
İtalya	21.003	26.342	28.150	32.132	22.890
Fransa	15.841	21.394	17.679	20.390	20.413
Avusturya	9.898	9.009	8.653	10.524	14.086
İngiltere	6.674	7.118	9.961	8.923	9.021
İsviçre	7.865	7.859	7.621	9.421	8.693
Belçika	7.999	6.722	7.976	6.917	7.377
Belarus	2.469	3.950	4.934	8.035	6.282
Diğer	89.253	167.431	85.506	81.417	70.795
Toplam	310.687	433.301	305.539	288.543	281.472

Kaynak: Comtrade, 2018.

2016 yılı itibariyle dünya taze kayısı ithalatının %20,2'si Almanya tarafından yapılmaktadır. Kayısı üretimi yapan İtalya ve Fransa aynı zamanda önemli ithalatçı ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. İtalya 22.890 ton ile dünya ithalatında dördüncü sırada yer alırken, Fransa ise 20.413 ton ile dünya ithalatında beşinci sırada yer almaktadır (Şekil 10).

Şekil 9.Dünya Taze Kayısı İthalatı(ton)**Şekil 10.Dünya Taze Kayısı İthalatının Ülkelere Göre Dağılımı (2016)**

Dünya ticaretine konu olan toplam kuru kayısı ithatında son beş yıllık dönemde %19,2'lik bir düşüş yaşanmıştır.2016 yılında kuru kayısı ithalatının %20'si Kazakistan tarafından yapılmaktadır. Kazakistan'ı sırasıyla %9,4'lük pay ile Amerika Birleşik Devletleri, %7,8'lik pay ile İngiltere takip etmektedir.

3. TÜRKİYE’DE DURUM

Türkiye, dünya üzerinde uygun iklim kuşağındaki konumu itibariyle bahçe bitkileri yetiştiriciliği açısından üstün ekolojik avantaja sahiptir. Dünyada mevcut gen merkezleri arasında hem yakınoğu ve hem de Akdeniz havzası içinde yer alan Türkiye, birçok tür ve çeşidin gen merkezi durumundadır. Nitekim, bugün dünya üzerinde kültürü yapılan 138 meyve türünden, subtropik meyve türleri de dahil olmak üzere 75 kadar tür ülkemizde yetiştirilebilmektedir (Ağaoğlu 1987)

Türkiye dünya yaş ve kuru kayısı üretiminde birinci sırada yer almakta olup gerek kayısı çeşitlerinin kalitesi, gerekse sahip olduğu ekolojik üstünlükler nedeniyle büyük bir potansiyele sahiptir.(Gülcan ve ark., 2000).

Kışları nispeten soğuk, yazları sıcak olan iklim bölgelerinde yetişen kayısı meyvelerinin yüksek kalitede olgunlaşabilmesi için yaz aylarında atmosferin kuru olması gerekmektedir. Havası nemli ve ilkbahar sisli geçen yerlerde çil hastalığına (Sclerotinia) tutulur ve meyve kalitesi düşer. Bu nedenle bahçelerin iyi havalanır bir şekilde kurulması gerekir. Bunun gibi ilkbaharın geç donları da bademden sonra çiçek açan bu meyve türünün herhangi bir yerde yetiştirilmesini sınırlamaktadır. Kayısı üretimini olumsuz etkileyen iklim faktörleri; aşırı kış soğukları, ilkbahar geç donları, yaz aylarının serin ve yağışlı geçmesidir. Bu açıdan, GAP Bölgesi oldukça uygun iklim koşullarına sahiptir. Kayısı yağış isteği bakımından badem kadar, hatta bazı hallerde ondan da daha çok kurağa dayanır (Anonim, 2018c)

3.1 Türkiye’de Kayısı Ağaç Sayısı ve Üretimi

Yıllar itibariyle kayısı ağaç sayılarında değişim yaşanmaktadır. Türkiye’de kayısı ağaç sayısı 2017 yılında bir önceki yıla göre %3,8 oranında bir artış göstermiştir. 2012 yılında 17,8 milyon olan ağaç sayısı 6 yılda %9,6 artarak 2017 yılında 19,6 milyona ulaşmıştır (Tablo 8)(Şekil 12). Ağaç sayısında yıllık bazda %1,2-3,8 arasında değişime karşılık, üretim miktarlarında büyük dalgalanmalar yaşanmaktadır. Son yıllarda yaşanan en görünür örnek 2014 yılıdır.2014 yılı kayısı veriminde bir önceki yıla göre %67 (kayısı) ve %74,2 (zerdali) düşüş buna bağlı olarak üretim miktarında da %65,7’lik düşüş yaşanmış ve 278,2 ton olarak gerçekleşmiştir. Bu durum iklim şartlarından kaynaklanmaktadır. Kayısının yıllık rekoltesinde en önemli unsur, üretim bölgelerinde yaşanabilecek ilkbahar geç donlarıdır. İlkbaharda meydana gelen dondan dolayı çukur yerler, taban araziler ve dere kenarlarında tesis edilen bahçelerde kayısının çiçeklenme döneminde hasar yüksek olmaktadır.

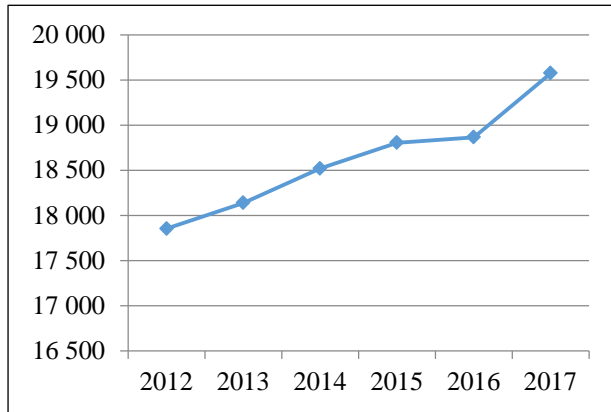

Tablo 8. Türkiye Kayısı ve Zerdali Ağaç Sayısı, Üretim ve Verimi

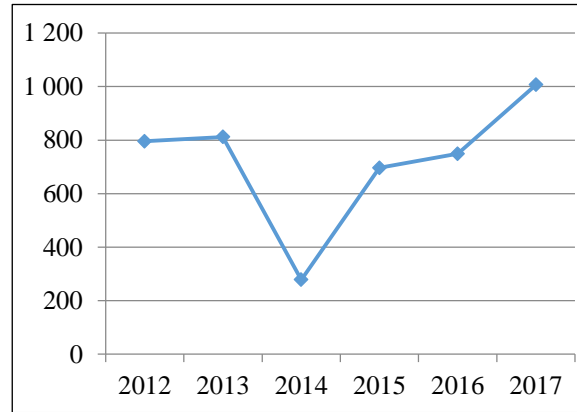
	Kayısı					Zerdali				
	Ağaç sayısı (bin)			Üretim (ton)	Verim (kg/Ağaç)	Ağaç sayısı (bin)			Üretim (ton)	Verim (kg/Ağaç)
	Meyve veren	Meyve vermeyen	Toplam			Meyve veren	Meyve vermeyen	Toplam		
2012	14.133	2.530	16.663	760.000	54	1.050	141	1.191	35.483	34
2013	14.453	2.521	16.974	780.000	54	1.032	132	1.164	31.609	31
2014	15.005	2.384	17.389	270.000	18	1.003	128	1.131	8.210	8
2015	15.403	2.282	17.685	680.000	44	990	130	1.120	16.100	16
2016	15.586	2.284	17.870	730.000	47	889	106	995	19.050	21
2017	15.949	2.619	18.568	985.000	62	880	127	1.007	21.653	25

Kaynak: TÜİK, 2018/a.

2017 yılında 1.007 bin ton kayısı üretimi gerçekleşmiştir. Türkiye kayısı üretim miktarı incelendiğinde; yıllar itibariyle değişim göstermekle birlikte 2014 yılında yaşanan ilkbahar geç donları nedeni ile bir önceki yıla göre %65 düşüşle 278 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 11. Türkiye Kayısı Ağaç Sayısı (bin)

Şekil 12. Türkiye Kayısı Üretimi (bin ton)

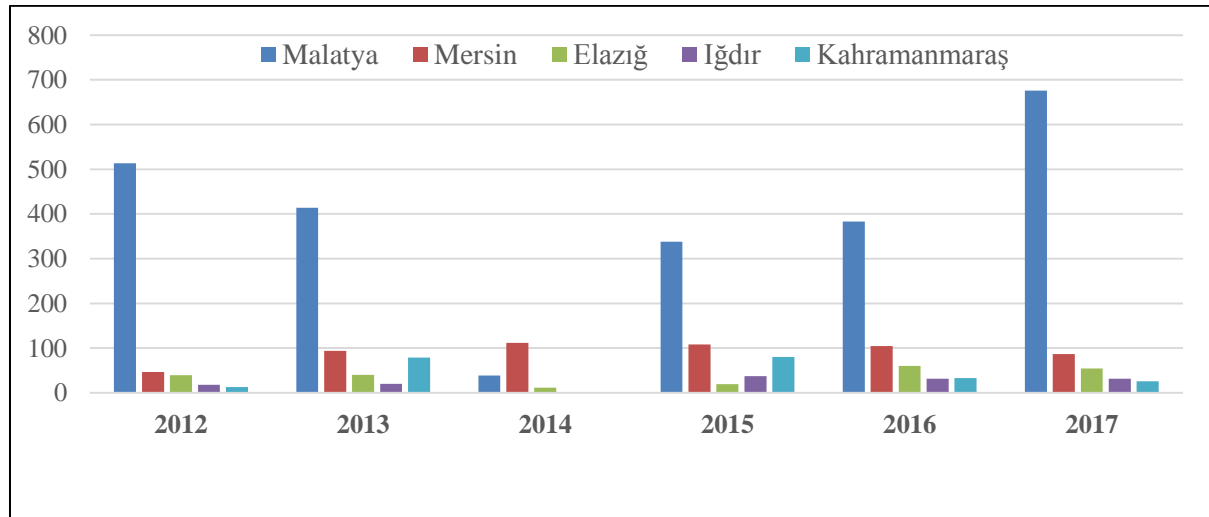
Türkiye’de toplam 19,6 milyon adet olan kayısı ağacının %41,6’sına sahip Malatya İli, 2017 yılı itibariyle 510.000 ton yaş kayısı üretimiyle Türkiye yaş kayısı üretiminin %67,2’sini karşılamaktadır (Tablo 10). Türkiye kuru kayısı üretiminde Malatya İlinden sonra önemli diğer iller Kahramanmaraş, Elazığ, Sivas ve Erzincan illeridir. Coğrafi olarak Malatya iline sınır olan bu illere ait kuru kayısı üretimlerinin pazarlama yeri de Malatya Kayısı Borsası’dır. Bu durumda Malatya ili kendi üretimi ile birlikte Türkiye kayısı arz merkezi halini almıştır.

Tablo 9. Türkiye'nin İllere Göre Taze Kayısı Alanı, Üretimi ve Verimi (bin da, bin ton, kg/ağaç)

		2012	2013	2014	2015	2016	2017
Malatya	Alan	743	754	768	801	811	808
	Üretim	513	414	39	338	383	676
	Verim	72	58	5	45	50	88
Mersin	Alan	72	68	68	68	69	67
	Üretim	47	94	112	108	104	87
	Verim	38	76	84	79	73	60
Elazığ	Alan	83	84	86	96	98	98
	Üretim	39	40	12	19	60	54
	Verim	39	40	11	17	55	49
İğdir	Alan	19	19	20	27	27	32
	Üretim	18	20	0	38	31	31
	Verim	117	132	0	178	147	127
Kahramanmaraş	Alan	92	92	92	89	89	88
	Üretim	13	79	1	80	33	26
	Verim	13	66	1	69	28	22

Kaynak: TÜİK, 2018/a.

Malatya'dan sonra diğer önemli iller olan Mersin 86.918 ton (%8,6), Elazığ 54.078 ton (%5,4), İğdir 31.416 ton (%3,1) ve Kahramanmaraş 25.719 ton (%2,6) üretim gerçekleştirmiştir (Şekil 13).

Şekil 13. Türkiye'nin İllere Göre Kayısı Üretim Miktarı (bin ton)

Malatya taze kayısı yanında kuru kayısı üretiminde de birinci sırada yer almaktadır. Üretilen taze kayısının %90-95'i kurutulularak ihraç edilmektedir. Malatya kayısı renk, şekil, tat, aroma ve irilik bakımından birbirinden farklı çok sayıda kayısı çeşit ve tipine sahiptir. Hem kayısı çeşitliliği bakımından çok zengin hem de mevcut kayısılar üstün kalite özelliklerine sahiptir. Kuru madde miktarı % 22-28 arasında değişirken bu oran, yerli ve yabancı diğer

kayısı çeşitlerinde % 14-18'dir. Malatya kayısılarının 3–3.5 kilo yaş meyvesinden bir kilo kuru kayısı elde edilirken yabancı kayısıların ancak 5–7 kilosundan 1 kg kuru kayısı elde edilebilmektedir. Tat indeksi (brix/asit) 80–120 gibi oldukça yüksek düzeyde iken, yabancı çeşitlerde bu oran 10–40 arasında değişmektedir (GTHB,2014).

Malatya kayısının AB tarafından coğrafi işaret olarak tescil edilmesi amacıyla 2014 yılında Malatya Ticaret ve Sanayi Odası tarafından müracaat edilmiş ve üç yıllık bir sürecinden ardından Temmuz 2017'de “Malatya kayısı” AB tarafından coğrafi işaret olarak tescil edilmiştir.

Coğrafi işaret tescili ile coğrafi sınırları belirlenmiş alanda üretimi gerçekleşen ve tarihsel geçmişi olan özel ürünlerin, üretim metotları ile birlikte coğrafi kökenlerine dayalı kalite standartları korunmaktadır. Coğrafi işaretin; coğrafi kaynak belirtmek, geleneksel bilgi ve kültürel değerlerle de şekillenebilen üretim metodunu ve kalitesini garanti etmek, pazarda ürünleri ayırt ederek pazarlama aracı olmak, yerel üretimi ve kırsal kalkınmayı desteklemek, turizme katkıda bulunmak, ürün taklitçiliği ile mücadele etmek gibi işlevleri bulunmaktadır. Coğrafi işaretlerin özellikle kırsal kalkınmanın desteklenmesinde önemli bir rolü olduğu söylenebilir.(BSTB,2015).

Söz konusu tescil belgesinde Malatya Kayısı için Malatya ili ve ilçeleri, Baskil (Elazığ), Gürün (Sivas), Gölbaşı (Adıyaman), Elbistan (Kahramanmaraş) coğrafi sınır olarak belirlenmiştir. Tescil belgesinde, ürünün hem yaş meyve hem de kuru meyve özelliklerine yer verilerek, Malatya kayısı çeşidi olarak da Hacıhaliloğlu, Hasanbey, Kabaası, Soğancı, Çataloğlu ve Çöloğlu belirtilmiştir..

3.2 Tüketim

Dünyada üretilen kayısının önemli bir bölümü taze olarak tüketilmektedir. Ancak, Türkiye’de kayısı çeşitlerinin kuru madde oranının yüksek olması, hasat dönemi iklim şartlarının doğal kurumaya uygun olması ve taze meyve muhafaza yöntemlerinin yeterince yaygın olmaması gibi sebeplerle, üretilen kayısıların büyük çoğunluğu kurutularak değerlendirilmektedir. Dünyada üretilen taze kayısının ancak %10-15'i kurutularak değerlendirilirken, bu oran Türkiye’de yaklaşık % 80’e ulaşmaktadır (Gezer ve ark, 2009).

Tablo 10.Türkiye Kayısı Tüketim Miktarı ve Yeterlilik Derecesi

Piyasa yılı	Üretim (Ton)	Tüketim (Ton)	Stok değişimi (Ton)	Kişi başına tüketim (Kg)	Yeterlilik derecesi (%)
2010/'11	476 132	22 394	- 17 012	0,3	1873,9
2011/'12	676 138	113 546	17 467	1,5	524,8
2012/'13	795 483	168 719	3 018	2,2	415,6
2013/'14	811 609	193 771	483	2,5	369,2
2014/'15	278 210	46 633	- 83 000	0,6	525,8
2015/'16	696 100	126 845	132 782	1,6	483,7

Kaynak: TÜİK, 2018/a.

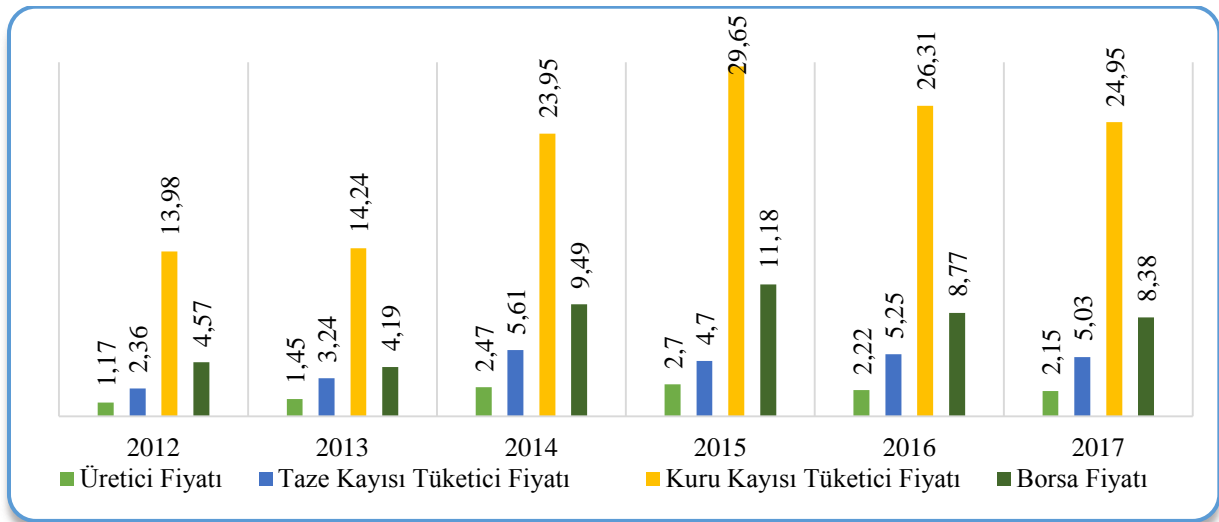
3.3 Fiyatlar

İlkbahar geç donları üretimi etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Üretimde meydana gelen dalgalanmalar fiyatları direkt olarak etkilemekte olup, üretim ve ihraç miktarına bağlı olarak da fiyatlarda değişim olabilmektedir (TZOB, 2004).

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2011 yılında ortalama 1,17 TL/kg olan taze kayısı üretici fiyatları 2015 yılında 2,70 TL/kg'a kadar çıkmıştır. Ancak 2017 yılında ortalama taze kayısı üretici fiyatı 2,15 TL/kg olarak gerçekleşmiştir.

Bunun yanı sıra taze kayısı tüketici fiyatları 2012 yılında ortalama 2,36 iken 2014 yılında üretimdeki azalmaya bağlı olarak 2,4 kat artarak 5,61 TL/kg'a yükselmiştir. 2017 yılında ise 5,03 TL/kg olarak gerçekleşmiştir.

Kuru kayısı fiyatları ise 2017 yılında bir önceki yıla göre %5,17 azalarak 24,95 TL /kg olmuştur. Kuru kayısı borsa fiyatlarında Malatya Ticaret Borsasının kuru kayısı HMS fiyatları dikkate alınmış olup borsa fiyatı 2017 yılında bir önceki yıla göre %4,45 azalarak ortalama 8,38 TL/kg olarak gerçekleşmiştir.

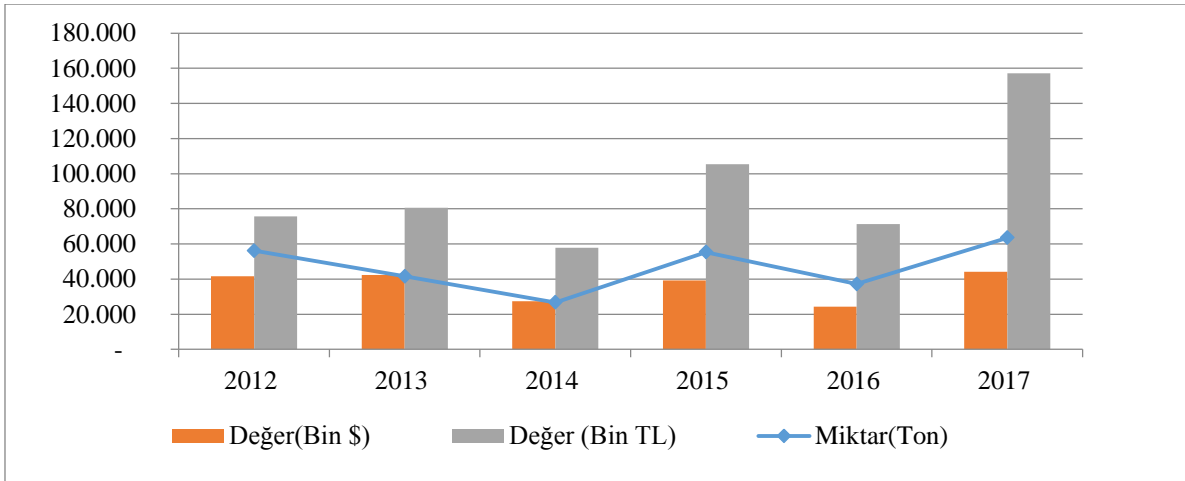
Şekil 14. Türkiye’de Kayısı Üretici, Tüketici ve Borsa Fiyatları(TL/kg)

3.4 Dış Ticaret

3.4.1 İhracat

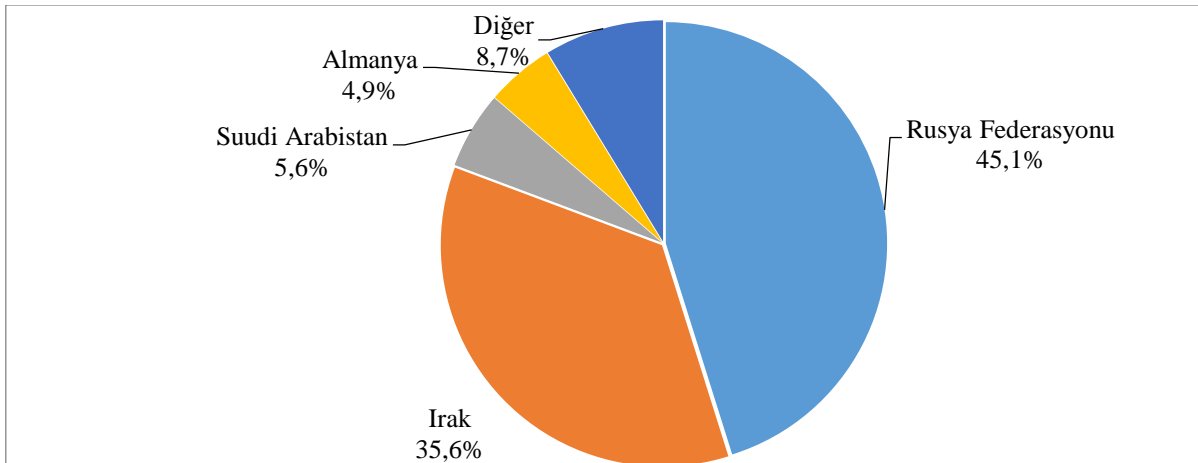
Türkiye kayısı üretiminde dünyada birinci sırada yer almasına rağmen taze kayısı ihracatında yeterli seviyeyi gelememiştir. Taze kayısı yerine ihracatta kuru kayısıya yönelmiştir. Taze kayısının büyük çoğunluğu iç piyasada tüketilmektedir.

Buna rağmen taze kayısı ihracat miktarında artışlar gözlenmektedir. Son yıllarda üretimin en düşük olduğu yıl 2014 yılında 26 bin 692 ton taze kayısı ihracatı gerçekleştirilmiştir. 2017 yılında ise bir önceki yıla göre %70,9'luk artışla 63.539 ton taze kayısı ihracatı yapılmış, bunun karşılığında 157.085 bin TL gelir elde edilmiştir(Şekil 15).

Şekil 15. Türkiye'nin Yıllara Göre Taze Kayısı İhracatı

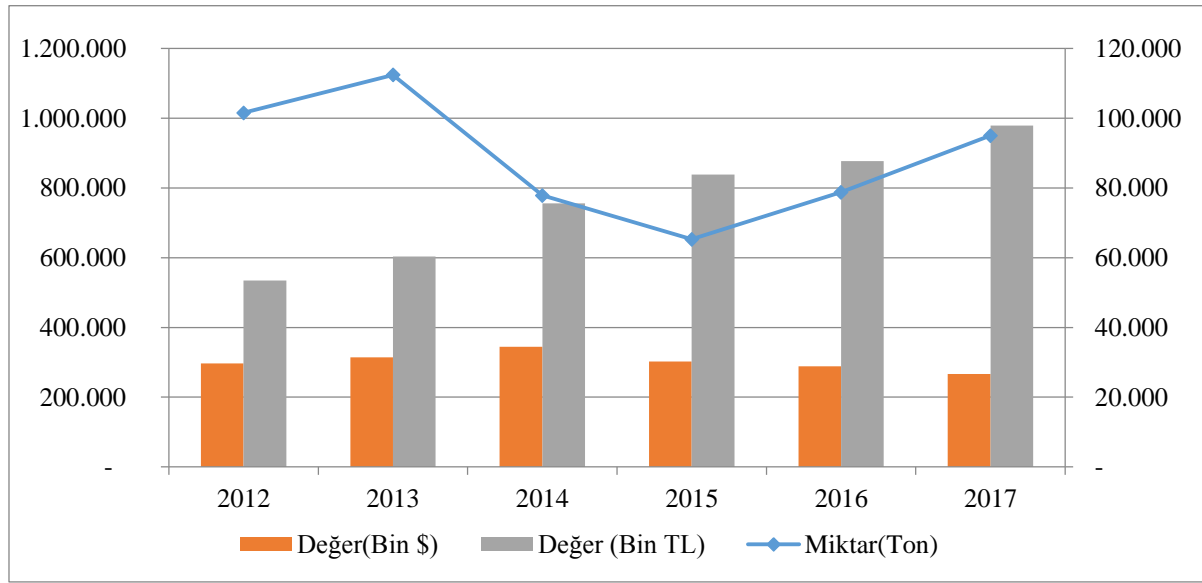
Toplam taze kayısı ihracatının %45,1'i Rusya'ya, %35,6'sı Irak'a, %5,6'sı Suudi Arabistan'a ve %4,9'u Almanya'ya yapıldığı görülmektedir(Şekil 16)

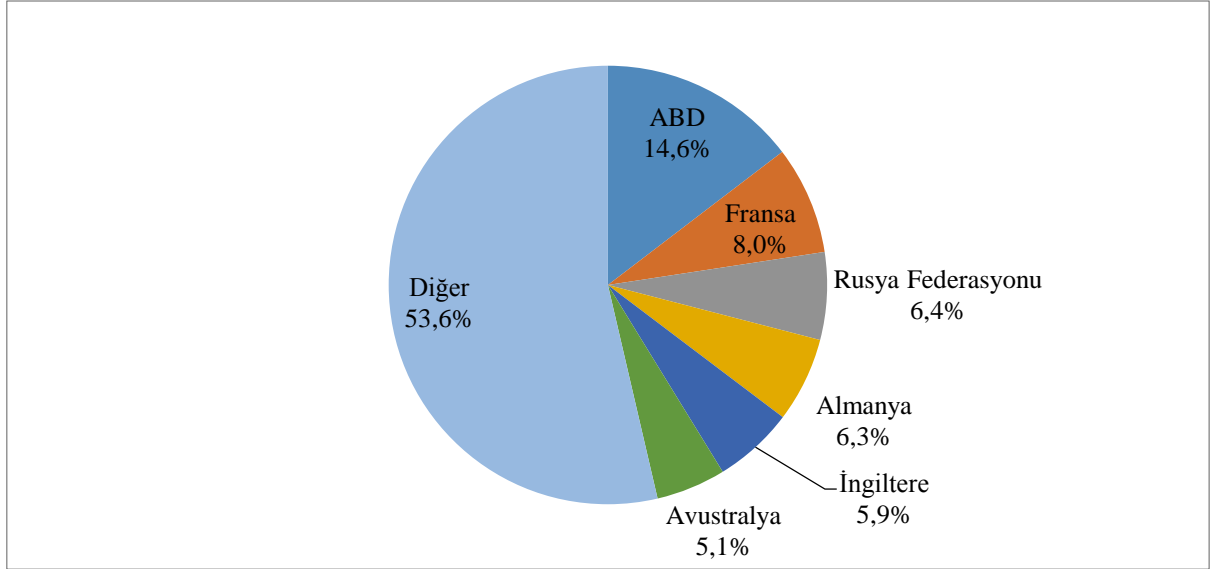
Şekil 16. Türkiye'nin Ülkelere Göre Taze Kayısı İhracatı(2017)

Türkiye’de kayısı, ‘‘Gün Kurusu’’ ve ‘‘Kükürtleme’’ yöntemi olmak üzere iki metotla kurutulmaktadır. Kuruma süresini kısaltmak, doğal rengi korumak, böceklenmeyi önlemek ve muhafaza süresini artırmak amacıyla yapılan kükürtleyerek kurutma, toplam üretimin %80’inden fazlasını oluşturmaktadır(Hepsağ ve ark).Kükürtleme işlemi sırasında kayısıda bulunan kükürt miktarı istenilen seviyenin üstünde olabilmektedir. Kuru kayısı ithal eden ülkelerin ithalatına izin verdikleri kükürt miktarı AB ülkelerinde 2000 ppm, ABD ve Avustralya’da 3000 ppm, Kanada’da 2500 ppm’dir. Resmi Gazetede 16.11.1997 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren Türk Gıda Kodeksine göre kuru kayısıda maksimum kalıntı kükürt miktarı 2000 ppm olarak belirlenmiştir. Kükürt miktarının yüksek olması ihracatta sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır.

Bu olumsuzluklara rağmen üretimde yaşanan artışa paralel olarak, ihracatta da artış yaşanmaktadır. 112.429 ton ihracat ile 2013 yılı, miktar olarak en fazla ihracatın yapıldığı yıl olmuştur. Arz miktarına bağlı olarak ihracat miktarı ve oranları değişmektedir. Dünya kuru kayısı ihracatında ilk sırada yer alan Türkiye, 2017 yılında 979.216 bin TL karşılığında, yaklaşık 94.999 ton kuru kayısı ihracatı gerçekleştirmiştir. Türkiye kuru kayısı ihracatının önemli bir kısmını ABD, Fransa, Rusya, Almanya ve İngiltere’ye yapmaktadır (Şekil 17).

Şekil 17. Türkiye Yıllara Göre Kuru Kayısı İhracatı

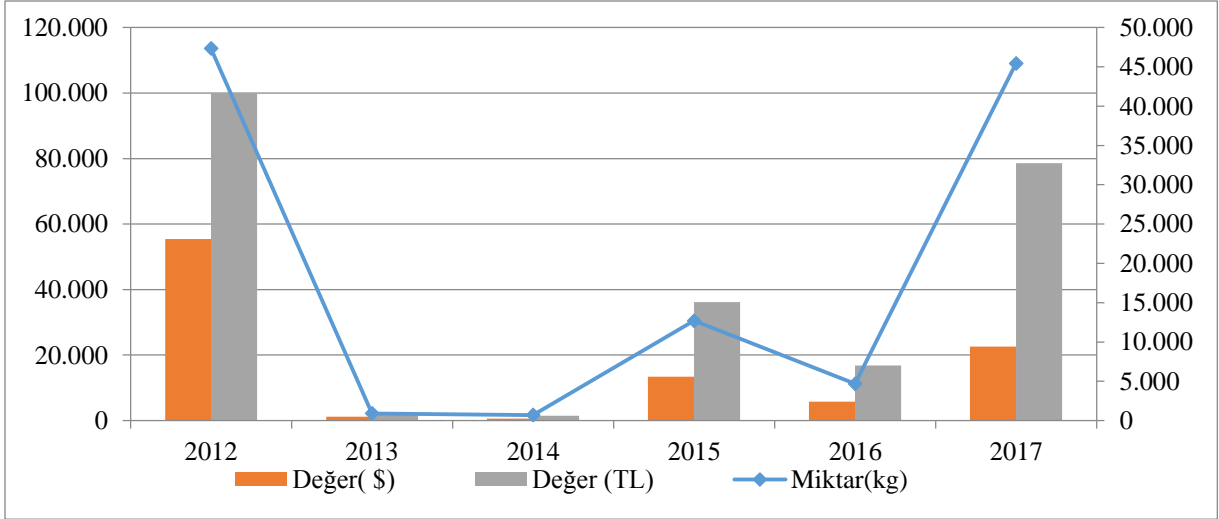
Şekil 18. Türkiye'nin Ülkelere Göre Kuru Kayısı İhracatı (2017)

Kuru kayısı, kuru meyve sektörümüzün önemli geleneksel ihraç ürünlerindedir. Dünyada her yıl yaklaşık 80-90 bin ton kuru kayısı ihracatı yapılmaktadır. Yıllara göre değişmekle birlikte dünya ihracatının %74-78'i Türkiye tarafından gerçekleştirilmektedir. Kuru kayısı ihracatında en önemli unsurlardan bir diğeri, ihracatımızın belirli ülkelere yoğunlaşmış olmasıdır. En fazla ihracat yapılan ilk 10 ülkenin bütün kuru kayısı ihracatımızdaki payı %60 dolaylarındadır.

Türkiye 2017 yılı itibariyle toplam kuru kayısı ihracatının %14,6'sını Amerika Birleşik Devletlerine, %8,0'ını Fransa'ya, %6,4'ünü Rusya'ya, %6,3'ünü Almanya'ya ve %5,9'unu İngiltere'ye yapmaktadır (Şekil 18).

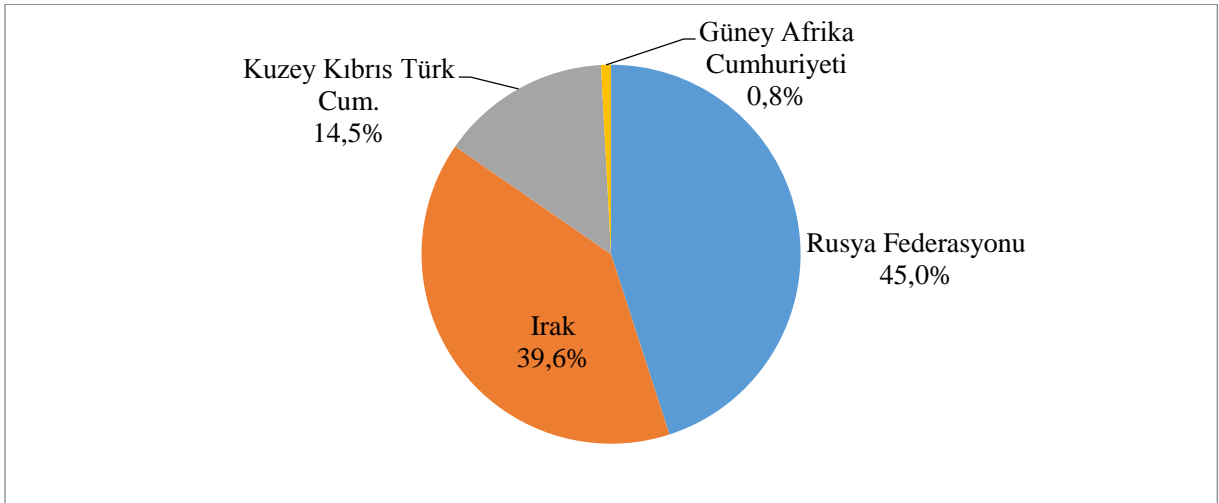
3.4.2 İthalat

Türkiye taze kayısı ithalatı yok denecek kadar azdır. 2017 yılında 78.627 TL karşılığında 45 ton taze kayısı ithalatı gerçekleştirilmiştir.

Şekil 19. Türkiye'nin Yıllara Göre Taze Kayısı İthalatı

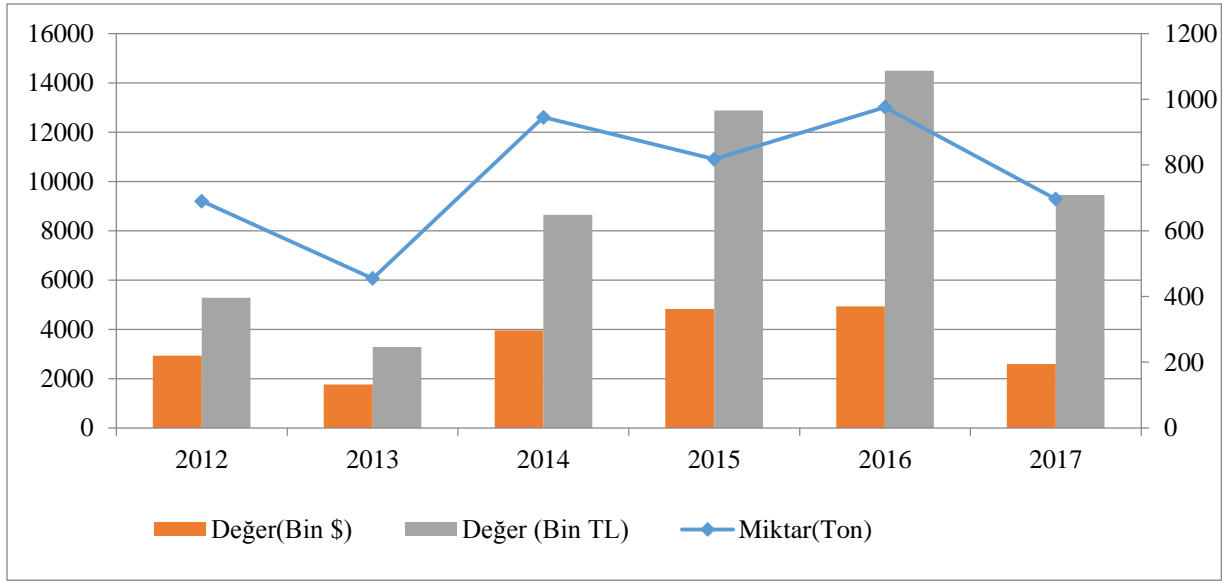
İthalatın yapıldığı ülkeler yıllara göre değişmekle birlikte, 2017 yılında Rusya, Irak, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve G. Afrika'nın yer aldığı görülmektedir. Bu ithalatın %45,0'ı Rusya'dan, %39,6'sı Irak'tan, %14,5'i Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden gerçekleştirilmiştir.(Şekil 20)

Şekil 20. Türkiye'nin Ülkelere Göre Taze Kayısı İthalatı (2017)

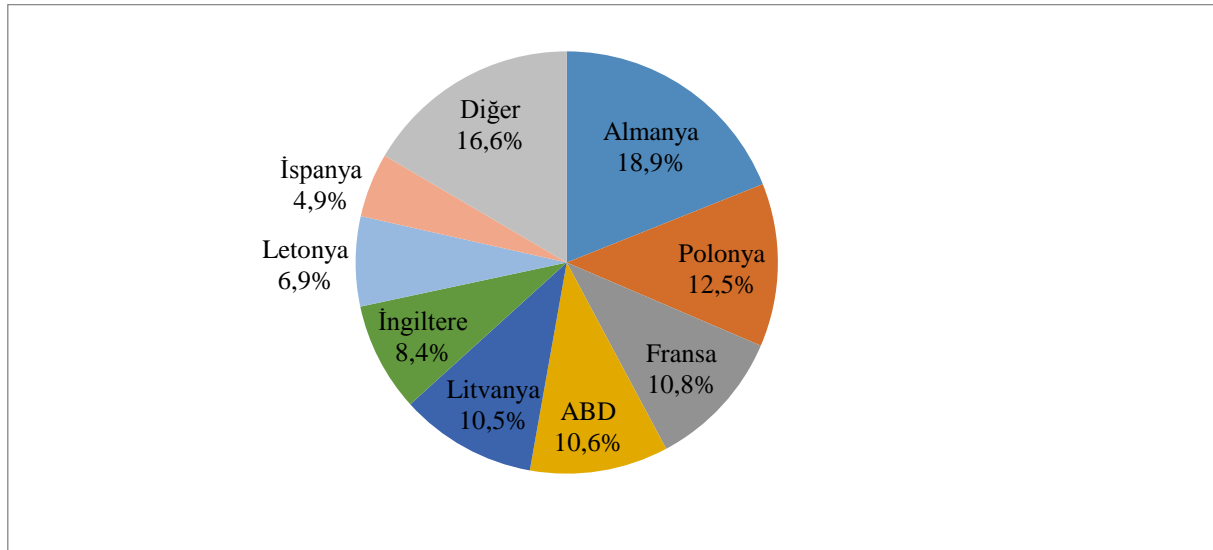
Türkiye, kuru kayısı ithalatında 2017 yılında bir önceki yıla göre %28,6 oranında bir azalış ile 9 milyon 450 bin TL karşılığında, yaklaşık 696 ton kuru kayısı ithalatı gerçekleştirilmiştir.

Şekil 21. Türkiye'nin Yıllara Göre Kuru Kayısı İthalatı

2017 yılında Türkiye tarafından yapılan kuru kayısı ithalatının % 18,9'u Almanya'dan, %12,5'i Polonya'dan, %10,8'i Fransa'dan gerçekleştirilmiştir. (Şekil 22).

Şekil 22. Türkiye'nin Ülkelere Göre Kuru Kayısı İthalatı (2017)

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kayısı yetiştiriciliği yoğun olarak Akdeniz ülkeleri ve Avrupa'da yapılmakta olup ayrıca İran, Özbekistan ve Cezayir'de de önemli miktarda kayısı üretimi yapılmaktadır. Değişik iklim koşullarında yetişen çok sayıda kayısı tür ve çeşidine rağmen dünya yaş kayısı üretimi hala çok düşük seviyelerdedir. Dünyada 568 bin hektarlık alanda 3,9 milyon ton yaş kayısı üretimi yapılmakta olup, hektara verim 6.833 kilogramdır.

Dünya nüfusu dikkate alındığında kişi başına düşen taze kayısı miktarı yaklaşık 0,5 kg gibi çok düşük düzeydedir. Dünya kuru kayısı üretiminde birinci sırada yer alan Türkiye, gerek gen kaynakları ve gerekse üretim alanları bakımından büyük bir potansiyele sahip olup hem ağaç sayısı hem de üretim miktarı sürekli artış göstermektedir(Çatı K.,Yıldız,S.,2007) Türkiye'de 2017 yılında taze kayısı üretiminin bir önceki yıla göre zerdali dahil %34,4 oranında artış göstererek 1.007 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

Üretilen kayısının önemli bir bölümü kuru kayısı olarak değerlendirilmektedir. Kurutmalık dışında kalan kayısı genellikle sofralık ve meyve suyu sanayinde iç piyasada tüketilmektedir. Kayısı çekirdeklerinin tatlı olanları çerezlik olarak, acı çekirdekler ise, ilaç ve kozmetik sanayinde değerlendirilmektedir. Yeni tüketim alanlarının geliştirilmesi için kayısının beslenme ve insan sağlığı açısından önemi geniş kitlelere doğru bir şekilde tanıtılması gerekir. Bilindiği gibi meyve seçimi ve tüketimi ile ilgili davranışlar öğrenilmiş davranışlar olup, bu davranışların değiştirilmesi güç ve yavaş işleyen bir süreçtir. Bu bakımdan bireylerde kayısı tüketim alışkanlığının kazandırılması için beslenme eğitim programları düzenlenmeli, televizyon, radyo gazete ve internet gibi çeşitli iletişim araçlarında kayısının faydalarını anlatan reklam çalışmalarına ağırlık verilmelidir (GTHB,2014).

Malatya önemli bir kayısı üretim merkezi olması itibarıyla, Türkiye kuru kayısı ihracatında da özel bir yere sahiptir. Türkiye yaş kayısı üretiminin yarısından fazlasını sağlayan bu ilde üretim yoğun olarak kuru kayısıya yönelik olup, üretilen kayısının önemli bir bölümü kurutulmakta ve kurutulmuş kayısının yaklaşık % 90 ihraç edilmektedir.

Ayrıca geleneksel metotlarla kükürtleme işleminin yapılması, ihracatta sorunlar yaşanmasına sebep olmaktadır. Kuru kayısıda kalıntı kükürt sorununun çözümü için üretici ve tüccar arasında sözleşmeli üretimin geliştirilmesi, kerevet ile kükürtleme sistemine geçilmesi ve düşük kükürtlü kuru kayısıların soğuk hava depolarında muhafaza edilmesi gerekmektedir.

Kayısı yetiştiriciliğinde en önemli sorun olan İlkbahar geç donlarından korunmanın en etkili yolu, don tehlikesinin bulunduğu rutubetli, taban araziler ve soğuk havanın biriktiği vadi içlerinde kayısı bahçesi tesis edilmemesidir. Fakat don riski bulunan bir bölgede kayısı bahçesi tesis edilmişse rüzgâr fanları rüzgârın yönünü değiştirerek don riskini azaltmaktadır.

Ayrıca, damla sulama ve yağmurlama sulama yöntemleriyle de don riskinin olduğu zamanlarda yapılacak doğru sulamanın dona karşı etkili olduğu belirtilmektedir. Bütün bunlar dikkate alındığında kayısı üretim miktarındaki dalgalanmalar büyük miktarda engellenmiş olacaktır. Buna bağlı olarak da fiyat istikrarı sağlanmış olacaktır..

EK TABLOLAR

Tablo 11. Türkiye İllere Göre Ağaç Sayısı, Kayısı Alanı, Verim ve Üretim Miktarı

		Meyve Veren Yaşta Ağaç Sayısı (Adet)	Meyve Vermeyen Yaşta Ağaç Sayısı (Adet)	Toplu Meyveliklerin Alanı (Dekar)	Verim Kg/ Ağaç	Üretim Miktarı (Ton)
Malatya	Kayısı	7.687.200	461.000	808.197	88	672.670
	Zerdali	45.670	1.180	219	77	3.494
	Toplam	7.732.870	462.180	808.416	165	676.164
Mersin	Kayısı	1.449.037	212.540	67.278	60	86.918
	Zerdali	-	-	-	-	-
	Toplam	1.449.037	212.540	67.278	60	86.918
Elazığ	Kayısı	1.079.635	176.330	97.524	49	53.157
	Zerdali	21.083	4.750	681	44	921
	Toplam	1.100.718	181.080	98.205	93	54.078
İğdir	Kayısı	247.140	76.855	32.300	127	31.416
	Zerdali	-	-	-	-	-
	Toplam	247.140	76.855	32.300	127	31.416
Kahramanmaraş	Kayısı	1.164.995	6.879	88.111	22	25.689
	Zerdali	750	150	30	40	30
	Toplam	1.165.745	7.029	88.141	62	25.719
Antalya	Kayısı	575.871	171.928	17.346	31	17.919
	Zerdali	-	-	-	-	-
	Toplam	575.871	171.928	17.346	31	17.919
Kayseri	Kayısı	318.745	18.503	6.393	41	13.154
	Zerdali	201.025	2.009	31	12	2.496
	Toplam	519.770	20.512	6.424	53	15.650
Isparta	Kayısı	405.114	187.556	23.763	31	12.567
	Zerdali	6.118	456	28	29	177
	Toplam	411.232	188.012	23.791	60	12.744
Hatay	Kayısı	312.153	429.663	19.706	24	7.612
	Zerdali	3.600	500	-	40	144
	Toplam	315.753	430.163	19.706	64	7.756
Kars	Kayısı	91.960	21.738	7.183	56	5.156
	Zerdali	-	-	-	-	-
	Toplam	91.960	21.738	7.183	56	5.156
Sivas	Kayısı	230.772	149.946	11.865	18	4.142
	Zerdali	-	-	-	-	-
	Toplam	230.772	149.946	11.865	18	4.142
Karaman	Kayısı	106.200	23.300	2.573	38	4.068
	Zerdali	7.200	-	-	28	201
	Toplam	113.400	23.300	2.573	66	4.269
Konya	Kayısı	164.409	13.837	1.833	24	4.004
	Zerdali	2.462	400	10	33	81
	Toplam	166.871	14.237	1.843	57	4.085
Denizli	Kayısı	81.291	13.681	2.680	47	3.854
	Zerdali	1.765	110	-	27	48
	Toplam	83.056	13.791	2.680	74	3.902
Afyonkarahisar	Kayısı	90.355	12.899	2.721	42	3.785
	Zerdali	8.712	880	28	39	337
	Toplam	99.067	13.779	2.749	81	4.122
Adana	Kayısı	92.877	9.014	3.144	40	3.703
	Zerdali	-	-	-	-	-
	Toplam	92.877	9.014	3.144	40	3.703
Çanakkale	Kayısı	106.390	40.345	4.039	29	3.090
	Zerdali	-	-	-	-	-
	Toplam	106.390	40.345	4.039	29	3.090
Erzincan	Kayısı	126.363	34.085	4.465	24	3.084
	Zerdali	174.905	49.315	2.179	34	5.936
	Toplam	301.268	83.400	6.644	58	9.020
Niğde	Kayısı	122.793	19.307	6.517	22	2.720
	Zerdali	19.440	-	920	36	692
	Toplam	142.233	19.307	7.437	58	3.412

Kaynak: TÜİK, 2018/a.

Tablo 12. Türkiye Ülkelere Göre Taze Kayısı İhracatı (Miktar: Ton, Değer: Bin \$, Bin TL)

Ülkeler	2012			2013			2014			2015			2016			2017		
	M	\$	TL	M	\$	TL	M	\$	TL	M	\$	TL	M	\$	TL	M	\$	TL
Rusya Federasyonu	23.208	16.124	29.368	18.568	16.659	31.581	14.708	12.560	26.466	28.795	21.971	58.883	-	-	-	28.688	24.659	87.593
Irak	14.042	4.766	8.741	7.601	2.606	4.894	4.182	1.574	3.306	17.221	5.062	13.450	18.684	4.876	14.263	22.593	6.456	22.986
Suudi Arabistan	1.555	857	1.546	1.261	962	1.881	872	982	2.085	2.345	1.570	4.327	3.783	3.780	11.115	3.579	2.771	9.806
Almanya	4.729	9.178	16.609	5.735	13.055	25.122	1.523	6.295	13.401	2.887	6.646	17.970	3.381	6.522	19.126	3.137	5.094	18.117
Suriye	894	307	559	-	-	-	323	97	204	665	157	417	196	48	141	1.291	358	1.274
Romanya	347	315	573	427	454	829	382	447	937	533	663	1.759	1.211	1.426	4.190	1.050	1.161	4.146
BAE	41	20	35	177	161	311	206	284	602	232	133	375	396	394	1.157	367	299	1.056
Belarus	670	494	898	428	363	693	396	315	666	380	217	582	3.180	1.874	5.472	334	264	941
Azerbaycan	63	78	141	249	235	442	74	63	131	332	236	646	1.339	221	649	290	94	337
Ukrayna	3.696	2.628	4.782	1.217	866	1.605	365	222	466	95	58	154	285	165	480	283	157	558
İngiltere	167	299	543	173	288	549	162	353	747	83	190	515	291	474	1.389	251	330	1.168
Hollanda	202	290	526	200	343	654	48	107	226	96	175	472	104	178	524	175	323	1.142
Diğer	6.589	6.258	11.382	5.505	6.401	12.046	3.451	4.121	8.685	1.672	2.159	5.829	4.318	4.352	12.766	1.502	2.228	7.962
Toplam	56.202	41.613	75.704	41.543	42.391	80.605	26.692	27.420	57.921	55.337	39.236	105.381	37.166	24.310	71.270	63.539	44.193	157.085

Kaynak: TÜİK, 2018/b.

Ülkeler	2012			2013			2014			2015			2016			2017		
	M	\$	TL	M	\$	TL	M	\$	TL	M	\$	TL	M	\$	TL	M	\$	TL
Rusya Federasyonu	15.300	5.187	9.689	-	-	-	-	-	-	12.392	13.181	35.561	-	-	-	20.450	10.240	36.208
Irak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18.000	5.480	19.572
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6.600	6.617	21.798
Güney Afrika Cumhuriyeti	10.375	12.539	22.797	900	1.144	2.261	700	645	1.480	300	197	577	700	498	1.746	385	273	1.049
Bulgaristan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.999	1.166	3.463	-	-	--
Litvanya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.985	4.135	11.569	-	-	-
Almanya	15.523	34.582	62.006	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Suriye	5.485	2.634	4.755	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şili	640	436	778	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 13. Türkiye Ülkelere Göre Taze Kayısı İthalatı (Miktar: Kg, Değer: \$, TL)

Toplam	47.323	55.378	100.025	900	1.144	2.261	700	645	1.480	12.692	13.378	36.138	4.684	5.799	16.778	45.435	22.610	78.627
--------	--------	--------	---------	-----	-------	-------	-----	-----	-------	--------	--------	--------	-------	-------	--------	--------	--------	--------

Kaynak: TÜİK, 2018/b.

Tablo 14 Türkiye Ülkelere Göre Kuru Kayısı İhracatı (Miktar: Ton, Değer: Bin \$, Bin TL)

Ülkeler	2012			2013			2014			2015			2016			2017		
	M	\$	TL	M	\$	TL	M	\$	TL	M	\$	TL	M	\$	TL	M	\$	TL
ABD	14.295	44.512	80.092	14.861	42.259	81.025	10.824	50.084	108.504	9.934	50.964	143.318	10.583	44.087	133.770	13.892	43.021	157.903
Fransa	7.311	26.997	48.612	7.633	26.107	50.204	7.117	36.250	79.721	5.042	28.968	80.133	6.775	29.035	88.139	7.568	24.690	90.635
Rusya Federasyonu	13.532	32.908	59.230	15.036	32.573	62.224	6.326	17.048	37.555	5.491	12.029	34.122	4.238	10.000	30.446	6.126	11.877	43.663
Almanya	7.146	24.787	44.707	8.534	29.805	57.490	7.216	39.072	85.749	4.040	21.959	62.032	5.489	23.964	72.749	5.948	20.796	76.128
İngiltere	6.615	19.563	35.221	7.176	18.379	35.123	6.390	24.671	54.208	4.972	25.154	68.735	5.722	22.110	66.867	5.631	16.795	61.408
Avustralya	5.291	16.192	29.199	5.327	14.425	27.681	4.625	18.607	41.120	3.541	18.991	51.579	3.771	13.841	42.089	4.876	14.083	51.503
Brezilya	3.619	12.785	23.040	4.029	13.997	27.200	3.097	21.638	47.739	2.212	10.893	30.233	3.606	12.891	39.309	4.165	11.331	40.831
Ege Serbest Bölgesi	2.793	8.485	15.277	3.047	8.215	15.574	2.345	10.142	22.086	1.932	9.549	26.339	2.344	8.759	26.647	3.157	8.116	29.683
Ukrayna	4.488	6.637	11.952	4.274	8.438	16.051	1.400	2.647	5.898	925	1.794	5.129	2.012	3.531	10.770	3.085	3.819	14.141

Belarus	194	354	636	770	1.162	2.210	281	533	1.179	450	782	2.232	2.123	2.526	7.606	2.886	1.954	7.218
Hollanda	2.623	8.111	14.628	3.054	9.318	17.845	2.325	12.908	28.186	2.124	10.379	28.871	2.467	9.962	30.091	2.722	8.278	30.334
Polonya	1.891	5.542	9.982	2.874	7.857	15.264	1.731	8.164	18.151	1.733	7.603	21.359	2.636	9.109	27.909	2.598	6.977	25.667
Diğer	31.753	89.632	161.536	35.814	101.599	195.623	24.172	102.534	225.966	22.871	103.625	284.654	26.989	98.976	300.580	32.344	95.186	350.102
Toplam	101.550	296.504	534.112	112.429	314.134	603.513	77.850	344.297	756.062	65.267	302.689	838.736	78.755	288.793	876.972	94.999	266.925	979.216

Kaynak: TÜİK, 2018/b.

Tablo 15 Türkiye Ülkelere Göre Kuru Kayısı İthalatı(Miktar: Ton, Değer: Bin \$, Bin TL)

Ülkeler	2012			2013			2014			2015			2016			2017		
	M	\$	TL	M	\$	TL	M	\$	TL	M	\$	TL	M	\$	TL	M	\$	TL
Almanya	109	567	1.034	103	459	875	301	1.606	3.523	149	883	2.325	90	546	1.609	132	523	1.894
Polonya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	72	463	1.166	94	439	1.302	87	279	1.039
Fransa	26	95	169	38	127	240	46	161	360	118	888	2.302	83	529	1.553	75	280	1.018
ABD	49	247	445	27	115	228	105	348	747	69	628	1.586	139	851	2.458	74	298	1.073
Litvanya	64	179	317	0	0	0	0	0	0	20	67	181	0	0	0	73	207	788
İngiltere	95	423	762	16	65	122	5	23	50	102	700	1945	92	486	1462	58	275	1.014

Letonya	0	0	0	0	0	0	78	126	270	0	0	0	5	19	56	48	193	703
İspanya	17	72	126	22	72	126	83	410	902	41	258	756	50	278	809	34	114	412
Hong Kong	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	50	145	29	132	478
Bulgaristan	20	50	89	0	0	0	0	0	0	1	3	6	0	0	0	20	19	66
Cezayir	0	0	0	0	0	0	0	0	0	24	191	562	20	116	330	20	69	245
Yeni Zelanda	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11	48	147	16	49	174
Diğer	310	1.302	2.336	249	920	1.684	327	1.283	2.788	221	748	2045	384	1.570	4.619	31	155	547
Toplam	690	2.934	5.277	455	1.758	3.276	945	3.958	8.640	817	4.828	12.875	976	4.931	14.491	696	2.593	9.450

Kaynak: TÜİK, 2018/b.

KAYNAKLAR

- Ağaoğlu Y.S. 1987. Bahçe Bitkileri, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları. No:1009 Ankara.
- Anonim, 2016. <http://www.zmo.org.tr> (Erişim Tarihi 21.02.2018).
- Anonim,2018a.<http://kopteyap.kop.gov.tr/upload/dokuma/259.pdf>.)
- Anonim.2018b. <http://tae.gov.ct.tr/Portals/1115/kitablar/kay%C4%B1s%C4%B1.pdf/> (Erişim Tarihi:03.01.2018).
- Anonim,2018c. <http://www.onemforum.org/meyve-ve-sebze/299800-kayisi-uretimi-nasil-yapilir.html>
- BSTB 2015. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. Ulusal Coğrafi İşaret Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2015-2018 [www. Sanayi. gov.tr](http://www.sanayi.gov.tr)
- Comtrade,2018, Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret İstatistikleri <https://comtrade.un.org/data/>
- Çatı K.,Yıldız,S.. Türkiye’de Kuru Kayısı Üretim ve Pazarlama Problemleri ve Çözüm Önerileri İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 21 Sayı: 1 Ocak 2007
- Dinler, Zeynel (2000), Tarım Ekonomisi, Ekin Kitabevi Yayınları, 5. Baskı, Bursa.
- FAO, 2018. <http://faostat.fao.org/site/339/default.aspx>. (Erişim Tarihi 26.02.2018)
- Gezer, İ., Pektekin, T., Aygül., H., Polat, İ., 2009. Bilgi Yolu Eğitim Kültür ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Araştırma Raporları 1, Malatya Kayısı Raporu
- GTHB, 2014. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü Ulusal Kayısı Çalıştayı,18-19 Kasım 2014. Malatya
- Gülcan, R., Tekinbaş, F.E., Mısırlı A., Sağlam H., Günver G., Adanalıoğlu H., V. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi Meyvecilikte Üretim Hedefleri. Ocak 2000.Ankara
- TCEB, 2018. T.C. Ekonomi Bakanlığı, Kuru Kayısı Sektör Raporları, İhracat Genel Müdürlüğü Tarım Ürünleri Daire Başkanlığı
- TÜİK, 2018a.Bitkisel Üretim İstatistikleri. www.tuik.gov.tr
- TÜİK, 2018b.Dış Ticaret İstatistikleri. www.tuik.gov.tr
- TZOB, 2004.Türkiye Ziraat Odaları Birliği Kayısı Raporu, Mart, 2004. <http://www.tzob.org.tr> (Erişim tarihi 02.16.2018).
- ZMO,2016. http://www.zmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=24994&tipi=17&sube=0

Hepsağ,F.,Yıldırım,A.,Gölge Ö.,Hayoğlu,İ., Türkiye’de Üretilen ve Tüketilen Kuru Kayıslarda Kükürtdioksit Kalıntı Miktarlarının Belirlenmesi. Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi (2016) 20(1): 7-11